

РОЛЬ ПОДАТКІВ У ФОРМУВАННІ БЮДЖЕТУ УКРАЇНИ ВІЙСЬКОВОГО ЧАСУ

Легкоступ Ігор Іванович

*кандидат економічних наук,
асистент кафедри фінансів і кредиту
Чернівецького національного університету
імені Юрія Федьковича*

Іващук Юлія Григорівна

*студентка
Чернівецького національного університету
імені Юрія Федьковича*

Податки є фіскальним інструментом для функціонування будь-якої держави та її економіки. Вони забезпечують підтримку держави фінансовими ресурсами для забезпечення різноманітних суспільних благ, таких як інфраструктура, охорона здоров'я, освіта, наука, культура, оборона, соціальний захист.

Крім того, податки впливають на розподіл доходів у суспільстві. Прогресивна сітка оподаткування може забезпечити залишення більших фінансових ресурсів для бідних і середнього класу, тоді як більш високий податковий тягар може бути накладений на багатих.

Військова агресія росії проти України позбавила життя і скалічила долі мільйонів українців, зруйнувала виробничі активи і загальмувала економічну діяльність. Такі процеси не могли не позначитися на доходах бюджету. Розглянемо, як змінились податкові надходження зведеного бюджету України у 2022 році порівняно із податковими доходами 2021 року (табл. 1).

У складі доходів бюджету найбільш позитивну динаміку ми бачимо для власних доходів бюджетних установ (+83,8% у реальному вимірі до 2021 р.) і для перерахування прибутку державних підприємств (+29,4%). Надходження податку на додану вартість (ПДВ) з вироблених в Україні товарів зросло, як у абсолютному, так і відносному вимірах, але за рахунок значного зменшення бюджетного відшкодування.

У той же час швидко знижувалися надходження акцизного податку (реально на 52,3%) і ПДВ з ввезених на територію України товарів (на 47,6%). Здебільшого це було пов'язано із скороченням обсягів імпорту та його звільненням від оподаткування на початку війни, збільшенням тіншового обігу підакцизних товарів, пільговим оподаткуванням ряду імпортованих товарів. Внаслідок різкого зниження прибутків підприємств та переходу ряду з них на спрощену систему

оподаткування надходження від податку на прибуток реально скоротилися на 37,1%.

Таблиця 1

**Доходи Зведеного бюджету у 2022 р.
і темпи їх приросту відносно доходів 2021 р.**

Показники	Абсолютні обсяги, млрд. грн.	Темп номінального приросту 2022/21, %	Темп реального приросту 2022/21,%
Доходи всього	2196,3	32,1	4,2
<i>Доходи без офіційних іноземних трансфертів</i>	1715,0	3,3	-18,6
Податкові надходження, у т.ч.:	1343,2	-7,6	-27,1
Податок та доходи фізичних осіб	420,7	20,3	-5,2
Податок на прибуток підприємств	130,6	-20,3	-37,1
Рентна плата за користування надрами	94,1	5,4	-16,9
Акцизний податок	57,2	-39,6	-52,3
з вироблених в Україні підакцизних товарів (продукції)	61,1	-28,5	-43,6
з ввезених на митну територію України підакцизних товарів (продукції)	44,1	-48,1	-59,1
Податок на додану вартість:	467,0	-13,0	-31,4
з вироблених в Україні товарів з урахуванням відшкодування ПДВ	213,9	37,3	8,3
у т.ч.: ПДВ з вироблених в Україні товарів (робіт, послуг)	298,5	-5,4	-25,4
у т.ч. бюджетне відшкодування	-84,6	-47,0	-58,2
з імпортованих до України товарів	253,1	-33,5	-47,6
Місцеві податки та збори	84,3	-6,2	-26,0
Єдиний податок	47,2	1,9	-19,6
Неподаткові надходження, у т.ч.:	368,4	81,9	43,5
Перерахування прибутку державних підприємств до бюджету	47,1	64,1	29,4
Кошти, що перераховуються Національним банком до бюджету	18,8	-23,1	-39,4
Власні доходи бюджетних установ	250,1	133,1	83,8
Офіційні трансферти від ЄС, урядів держав, МФО, донорських установ	481,3	36923,1	29098

Джерело: [2]

Після введення воєнного стану у лютому 2022 року, відбулося багато змін у податковій політиці нашої держави. Головна зміна – можливість замінити податок на прибуток та ПДВ податком з доходу за ставкою 2%. При переході на таку систему компанії звільняються від обов'язку нарахування та сплати внутрішнього та імпортного ПДВ, подання

податкової звітності, а їхня реєстрація платником ПДВ призупиняється, тобто фактично на цей період суб'єкт господарювання припиняє бути платником ПДВ. Це значно спростило податковий облік. При цьому, на відміну від “звичайної” моделі спрощеної системи оподаткування (ССО), компанії все одно мають сплачувати ЄСВ та податок на доходи фізичних осіб за своїх працівників, крім тих, які є мобілізованими і беруть безпосередню участь у захисті України.

Окрім ССО, податкова лібералізація стосується ринку пального, а також нових пільг із плати за землю, екологічного податку та деяких інших:

1. Протягом воєнного стану до нуля знижено ставку акцизного податку на пальне (бензин, дизель та скраплений газ), а ставку ПДВ знижено з 20% до 7%.

2. З 1 березня 2022 року та ще рік після закінчення воєнного стану звільнено від сплати земельного податку та орендної плати за землю території, на яких велись бойові дії або які тимчасово окуповані росією. Також не підлягають оподаткуванню заміновані земельні ділянки та ті, на яких наявні фортифікаційні споруди. За останніми даними Державної служби з надзвичайних ситуацій, заміновано близько 300 тис. кв. км – майже половина території країни, що дозволяє припустити значні втрати бюджетів від недонадходження плати за землю (у 2021 році плата за землю та оренду землі становила понад 35 млрд грн або 10% податкових надходжень місцевих бюджетів) [3].

3. За визначені території протягом 2022–2023 років не буде нараховуватися та стягуватися мінімальне податкове зобов'язання

4. У 2022 році за об'єкти, що розташовані на таких територіях, не буде справлятися екологічний податок.

5. На період дії воєнного стану скасовано платежі при розмитненні транспортних засобів, які ввозяться на територію України, – ПДВ, акцизний податок та імпорتنе мито [3].

В підсумку хочемо висловити свою думку щодо проблеми оподаткування в період воєнного часу. Ніхто не знає дати закінчення війни, передбачити такі речі фактично неможливо. Тому, наша влада має докласти максимум зусиль для того щоб держава мала необхідний фінансовий потенціал, тому що на нас ще чекає період відбудови. На нашу думку, знижувати деякі податки у такий складний період для українців необхідно, насамперед для того, щоб бізнес продовжував існувати в нашій державі та підтримував економіку. Проте, занадто велике зниження податкових ставок та тривалий період податкових пільг може призвести до бюджетного дефіциту, який також негативно вплине на життя громадян.

Список використаних джерел:

1. Русін В.М. Переваги та недоліки казначейського обслуговування місцевих бюджетів. *Світ фінансів*. 2013. Вип. 4. С. 105–115.

2. Богдан Т. Виконання бюджету-2022: головні підсумки року. URL: https://lb.ua/blog/tetiana_bohdan/545981_vikonannya_byudzhetu2022_golovni.htm (дата звернення: 15.05.2023).

3. Марчак Д., Маркуц Ю., Маршалок Т. Податки воєнного часу. Чого слід очікувати від змін у податковій системі, ухвалених з початку війни? URL: <https://voxukraine.org/podatky-voyennogo-chasu-chogo-slid-ochikuvaty-vid-zmin-u-podatkovij-systemi-uhvalenyh-z-pochatku-vijny> (дата звернення: 15.05.2023).